

**MÚSICA
ANTIGA**

**16 D'OCTUBRE
SALA 1 PAU CASALS**

SIMFONIES DE SCHUBERT, SCHUMANN I BRUCKNER

EL SO ORIGINAL. JORDI SAVALL

PROGRAMA DE MÀ

FRANZ SCHUBERT

(1797 Viena, Àustria - 1828)

SIMFONIA N. 8 EN SI MENOR, D. 759 "INACABADA"

(1822)

I. Allegro moderato

II. Andante con moto

ROBERT SCHUMANN

(1810 Zwickau, Alemanya - 1856 Bonn, Alemanya)

SIMFONIA EN SOL MENOR, WOO 29 "ZWICKAUER" (VERSIÓ DE LEIPZIG)

(1832-33)

I. Adagio - Allegro - Adagio - Tempo primo - Un poco Andante - Tempo primo più moto - Più mosso

II. Andantino quasi Allegretto - Intermezzo quasi Scherzo: Allegro assai - Primo tempo del Andantino

PAUSA 20'

ANTON BRUCKNER

(1824 Ansfelden, Àustria - 1896 Viena, Àustria)

SIMFONIA EN RE MENOR, WAB 100 "NULLTE"

(1869)

I. Allegro

II. Andante

III. Scherzo: Presto - Trio: Langsamer und ruhiger - Presto

IV. Finale: Moderato - Allegro vivace - Andante - Allegro vivace

La durada aproximada del concert és de 45 minuts per a la primera part i 45 minuts per a la segona

LE CONCERT DES NATIONS

LINA TUR BONET, CONCERTINO

MANFREDO KRAEMER, ASSISTENT DEL CONCERTINO

PRIMERS VIOLINS Sara Balasch / Elisabet Bataller / Juliano Buosi / Guadalupe del Moral / Noyuri Hazama / Ángela Moro / Catalina Reus / Guillermo Santonja / Paula Sanz · SEGONS VIOLINS Mauro Lopes, cap de segons violins / Santi Aubert / Joanna Crosetto / Karolina Habalo / Maria Roca / César Sánchez / Alberto Stevanin / Paula Waisman / Margueritte Wassermann / Miren Zeberio · VIOLES David Glidden, cap de violes / Íñigo Aranzasti / Alaia Ferran / Fumiko Morie / Joël Oechslin / Núria Pujolràs / Iván Sáez / Nina Sunyer · VIOLONCELS Balázs Máté, cap de violoncels / Anastasia Baraviera / Evan Buttar / Candela Gómez / Dénes Karasszon / Sophie Lamberbourg · CONTRABAIXOS Xavier Puertas, cap de contrabaixos / Laura Asensio / Peter Ferretti / Alberto Jara / Michele Zeoli · FLAUTES TRAVESSERES Charles Zebley / Eleonora Bišćević · OBOÈS Josep Domènech / Gioacchino Comparetto · CLARINETS Francesco Spendolini / Joan Calabuig · FAGOTS Joaquim Guerra / Adrià Sánchez · TROMPES Thomas Müller / Javier Bonet / Mario Ortega / Federico Cuevas · TROMPETES Jonathan Pia / Davide Maiello · TROMBONS Elies Hernandis, alto / Frédéric Lucchi, tenor / Joan Marín, baix · TIMBALES Riccardo Balbinutti

LUCA GUGLIELMI, ASSISTENT DE DIRECCIÓ

JORDI SAVALL, DIRECCIÓ

COMENTARI

per **Jaume Radigales**

SIMFONISME ALTERNATIU

Quan va morir Beethoven (1827), al jove Franz Schubert li quedava menys d'un any de vida, mentre que Robert Schumann tenia disset anys i Anton Bruckner estava a punt de fer-ne tres. Juntament amb la figura de Johannes Brahms, els compositors citats formen part del gran simfonisme germànic hereu de Beethoven i que donaria pas a la figura finisecular de Gustav Mahler. Tanmateix, el que escoltarem avui són esbossos o bé intents de consolidar-se com a grans autors simfònics en el panorama musical germànic del segle XIX. Simfonisme alternatiu, per entendre'ns.

Schubert i Schumann: dues simfonies inacabades

Primmirats amb la seva obra i recercadors de la veritat en clau musical, tant Schubert com Schumann i Bruckner van viure pendents de l'èxit o del fracàs de les seves obres. El de Schubert, tanmateix, és un cas ben especial, perquè la majoria de les seves grans partitures o bé van quedar restringides a un grup d'amics (les cèlebres schubertiades on es cantaven els seus lieder) o bé arraconades en un calaix fins que, anys més tard, van ser exhumades i recuperades per ser interpretades en públic.

Una d'aquestes obres serien els dos moviments que integren la vuitena de les nou simfonies del compositor vienès; la Simfonia en si m, coneguda amb el sobrenom d'"Inacabada", perquè està formada tan sols per un *allegro moderato* i un *andante con moto*, malgrat que existeixen els esbossos d'un *scherzo*. Les raons per les quals Schubert va deixar l'obra sense acabar són desconegudes encara avui, tot i que la peça va ser interpretada a Viena el 1865, trenta-set anys després de la mort del compositor.

El primer moviment comença amb un inquietant passatge per a la corda recollit per l'oboè i el clarinet. Un segon motiu, en Sol, serveix com a bloc de contrast al dramatisme inicial. Ben aviat, però, les ombres tornen a imposar-se al llarg d'un moviment que oscil·la entre la llum i la foscor. L'*andante con moto*, en 3/8 i sobre la tonalitat inicial de Mi, també opta per la dialèctica entre tonalitats majors i menors, amb un ús magistral de la instrumentació, especialment dels instruments de fusta (oboè i clarinet).

Diuen que, al seu llit de mort, Beethoven va declarar que la genialitat planava sobre el jove Schubert. Lamentablement, ni el primer va veure els triomfs de l'autor de *La bella molinera* ni el segon va poder veure estrenades moltes de les obres que, amb el temps, el convertirien en un dels grans autors del primer Romanticisme musical germànic.

També és una simfonia inacabada la coneguda amb el sobrenom de "Zwickauer"; és a dir, "la de Zwickau", que és la població on havia nascut Robert Schumann. Es va gestar entre 1832 i 1833, quan el músic tenia vint-i-dos anys. I al mes de novembre d'aquell 1832 ja en va presentar el primer moviment en un concert a la Gewandhaus de Leipzig abans de continuar treballant-hi. Tanmateix, només en va deixar escrits dos moviments, el presentat a Leipzig (*allegro molto*) i un *andantino assai* que a la part central inclou un canvi de dinàmica en forma de *scherzo*.

Els manuscrits trobats el 1972 que contenen el material que escoltarem avui i esbossos per a dos moviments posteriors demostren que la intenció de Schumann era presentar una simfonia en dos moviments, que acabaria abandonant atesa la inseguretats que sentia com a orquestrador. Caldria esperar fins al 1841 perquè el compositor abordés la primera de les quatre simfonies que farien de Schumann un dels principals compositors per a orquestra del Romanticisme alemany. I tanmateix, el material complet de la inacabada Simfonia en sol m revela ja els trets d'un geni indiscutible de la música, tot i les gens dissimulades influències del simfonisme beethovenià.

La "zero" de Bruckner

La figura d'Anton Bruckner és senzillament extraordinària per la seva grandesa com a ésser humà i per la qualitat de la seva obra artística. Autor de, oficialment, nou simfonies –la novena i darrera, per cert, també restà inacabada–, el cert és que en va escriure onze. La primera, el 1863, com a exercici i coneguda com a "00". La següent seria la número 1 en do m (1865-1866) i, de seguida, la que es coneix avui dia com a "Simfonia 0" i que va ser escrita el 1869. Per tant, en realitat, aquesta és la tercera de les simfonies gestades pel músic austríac.

Permanentment inconformista, perfeccionista i insatisfet de les seves creacions, Bruckner mai no va quedar content d'aquesta obra i fins i tot la va ratllar escrivint un zero a la portada del manuscrit. De fet, no es va tocar completa en públic fins el 1924 (vint-i-vuit anys després de la seva mort) i no és cap de les seves obres més interpretades. Però no per això direm que es tracta d'una obra fallida.

Tot al contrari, perquè Bruckner desplega al llarg dels quatre moviments una certa llibertat formal, desmarcant-se dels postulats clàssics de la simfonia com a forma, en què la claredat expositiva dels temes que configuren els moviments semblava una exigència *sine qua non*. Tota una declaració de principis.

NOTES DEL DIRECTOR

per Jordi Savall

Tres simfonies fora del comú que ens apropen a la immensitat d'allò més íntim

Franz Schubert, Simfonia en si m

Schubert va compondre la seva simfonia "Inacabada" el 1822, als 25 anys, i avui dia, malgrat el seu nom, aquesta simfonia és acceptada com a plenament completa gràcies a la relació especial d'unitat que es percep entre els seus dos moviments: *allegro moderato* i *andante con moto*. Al musicòleg alemany Arnold Schering (1877-1941), aquesta unitat entre l'*allegro* i l'*andante* li va semblar tan evident i intencionada que «va voler veure en la simfonia "Inacabada" un autèntic calc musical del seu relat literari contemporani, també en dues parts, *Mein Traum* (El meu somni), escrit per Schubert a la mateixa època (juliol de 1822), per explicar d'aquesta manera el fet que l'obra no fos acabada o, més aviat, que no fos completa [...]». Sense arribar a aquest extrem, podem dir que fins aquell moment –en la seva música simfònica, almenys– Schubert no havia creat mai una expressió musical tan adequada d'una de les seves reflexions més íntimes, formulada tres mesos abans a *Mein Traum*:

*Volia cantar l'amor,
es transformava en dolor,
volia cantar el dolor,
es transformava en amor.*

Robert Schumann, Simfonia en sol m (WoO 29)

El primer moviment d'aquesta simfonia "Inacabada" en sol m es va estrenar el 18 de novembre de 1832. Deu anys després de la "Inacabada" de Schubert, i en una versió revisada, Schumann va afegir-hi tres trombons. Hem optat per interpretar la versió més completa de Leipzig, que comença amb una breu introducció lenta amb un arpegi trencat ascendent i finalitza amb tres notes planyívols de l'oboè, seguit de l'*allegro* a $\frac{3}{4}$, que inicia una exposició concisa i bella,

completada per un desenvolupament més intens i expansiu. Abans de la recapitulació, es reprenen els arpegis trencats del començament.

El segon moviment comença amb l'heroic *andantino* en si m, interromput per un *intermezzo quasi scherzo* en Re, que segons Brigitte François-Sappey ens «ofereix una sorprenent relació tonal amb el moviment inicial, i en què la vehemència gairebé heroica accentua el caràcter intuïtivament schubertià de la [seva] simfonia "Inacabada" (simfonia desconeguda per tothom fins al 1865)». Uns anys més tard, el 14 d'abril de 1839, [Schumann] escriurà a Heinrich Dorn: «Estic temptat d'esclafar el meu piano; s'ha tornat massa estret per contenir les meves idees».

Anton Bruckner, Simfonia en re m "Nullte" (Zero)

Després d'aquestes dues simfonies juvenils de Schubert i Schumann, hem optat per completar el programa amb la meravellosa composició d'una de les primeres i més interessants simfonies d'Anton Bruckner: la simfonia "Nullte" en re m. Cal recordar que Bruckner va començar a compondre les seves primeres simfonies el 1863 i 1864, quan ja tenia més de 39 anys, a diferència de Schubert i Schumann, que van compondre les seves amb 25 i 22 anys, respectivament. La simfonia "Nullte" en re m va ser composta després de l'impacte que li va produir escoltar *Tannhäuser*, entre l'octubre de 1863 i el maig de 1864, i va ser revisada cinc anys més tard. En aquell moment, Bruckner, molt crític amb ell mateix, la va anomenar "Nullte" (Zero) i hi va afegir la menció «no vàlida, només és un assaig». L'obra no es va interpretar íntegrament per primera vegada en un concert fins al 12 d'octubre de 1924, a Klosterneuburg.

Malgrat els qualificatius, aquesta simfonia mereix un lloc important en la producció simfònica de Bruckner, ja que conté moviments d'extraordinària potència i gran lirisme, com el sublim *andante*, que pren la forma d'una llarga i intensa meditació, com bé assenyala Éric Chailier en el seu llibre sobre Bruckner: «un magnífic motiu, en forma de coral, es desplega majestuosament, al qual responen els instruments de vent de fusta que semblen planar pel cel». L'*scherzo* es desenvolupa en dues parts extremament contrastades: el *presto*, amb l'aire d'un poderós minuet ple d'energia i alegria, i el trio "Langsamer und ruhiger", ple de lirisme i poesia. La simfonia conclou amb un *finale* que alterna seccions molt líriques amb parts molt enèrgiques i tenses, que segons Chailier finalitzen «amb una poderosa coda d'una notable mestria contrapuntística, anticipant les grandioses peroracions posteriors».

Totes tres simfonies seran interpretades amb la formació instrumental i els instruments propis de l'època en què van ser creades.

Jordi Savall

Basilea, 15 de setembre de 2024

AMB EL SUPORT DE

Aquest concert forma part del **Projecte YOCPA, Young Orchestra and Choir Professional Academies**, liderat pel Centre Internacional de Música Antiga Fundació CIMA i compta amb el suport de la Unió Europea.

El projecte ofereix oportunitats de formació i feina a noves generacions de músics. Aquest programa combina el treball pedagògic d'experts professionals amb l'aprenentatge de músics joves a través d'acadèmies que es realitzen de manera presencial i en línia. Com a part de l'aprenentatge pràctic, aquestes acadèmies també ofereixen l'oportunitat de tocar amb els conjunts dirigits per Jordi Savall, Le Concert des Nations, a diferents sales d'Europa de prestigi i enregistrar CD dels repertoris treballats a les acadèmies.